

01.01.1929

Svetová hospodárska kríza na Slovensku

Vel'ká hospodárska kríza v rokoch 1929 – 1935 ochromila hospodárstvo v Československej republike, no v rámci slovenských pomerov paradoxne nemala až taký ničivý dosah ako likvidácia slovenského priemyslu začiatkom 20. rokov. Predohrou ku kríze na Slovensku bola colná vojna medzi ČSR a Maďarskom koncom 20. rokov, ktorá ochromila export slovenského dreva do Maďarska. V celoštátnom meradle klesla produkcia priemyslu o 40 %. Na Slovensku sa kríza dotkla prakticky všetkých priemyselných odvetví. Najviac postihnuté boli okrem drevárskeho priemyslu aj hutníctvo železa, rudné baníctvo (ťažba železnej a medenej rudy), strojárstvo – výroba poľnohospodárskych strojov, valcovne plechov, stavebníctvo, textilný priemysel. Kríza sa menej alebo vôbec neprejavila v gumárskom priemysle, ťažbe hnedého uhlia, ťažbe ropy, ťažbe soli a ťažbe polymetalických rúd. Sprievodným javom krízy bola vysoká nezamestnanosť. V celej ČSR dosiahla podľa oficiálnych údajov najvyššiu hodnotu v roku 1933, keď sprostredkovateľne práce hlásili 738 310 uchádzačov o prácu. Na Slovensku v tomto roku bolo registrovaných 88 000 nezamestnaných. Ich miera registrácie v sprostredkovateľniach práce však bola nižšia ako v Česku. Preto sa odhaduje, že na Slovensku bolo v tom čase reálne až 250 000 nezamestnaných.

Počas krízy enormne vzrástli exekúcie. Ak v roku 1929 sa na Slovensku a Podkarpatskej Rusi vykonalo 51 601 exekúcií, v roku 1932 ich bolo až 112 276. Exekúcie nadobudli často dramatický priebeh. Napríklad na Horehroní, ktoré bolo poškodené stagnáciou drevárskeho priemyslu a zastavením stavby železnice Červená Skala – Margecany. Obyvatelia obce Polomka vyhnali exekútora, ktorý prišiel do Polomky zabaviť majetok dvoch rodín. Situácia bola nepokojná a vyvrcholila 16. 11. 1932 konfrontáciou demonštrantov s četníkmi. Výsledkom boli dvaja zastrelení dedičania. Hospodárska kríza sa odrazila v rastúcej podpore politického radikalizmu, pričom neostávala bokom ani slovenská otázka. Veľké diskusie vyvolali tvrdenia vládnych strán, že na Slovensko v ČSR sa ekonomicky dopláca. Pritom investície do jeho rozvoja boli veľmi nízke.

Kríza, nezamestnanosť a sociálne napätie nútili štát robiť opatrenia, ktoré by využili pracovnú silu nezamestnaných, prípadne zabránili ďalšiemu zvyšovaniu

..... nezamestnanosti. Tieto pracovné sily sa využívali na rôzne verejné stavebné
..... práce, ktoré financoval štát. Kríza sa stala pre skupinu slovenských
..... národohospodárov impulzom, aby začala aktívne hľadať východiská pre
..... Slovensko. V roku 1931 sa vytvoril Národohospodársky ústav Slovenska a
..... Podkarpatskej Rusi (NÁRUS). Jeho predsedom sa stal Kornel Stodola a
..... generálnym tajomníkom Imrich Karvaš. Táto inštitúcia sústredila mladú generáciu
..... slovenských národohospodárov, ktorí si jasne uvedomili potrebu riešiť naliehavé
..... hospodárske otázky Slovenska. NÁRUS združoval všetky dôležité hospodárske
..... ústavy, inštitúcie a priemyselné komory. K spolupráci sa mu podarilo pritiahnuť aj
..... predstaviteľov viacerých občianskych politických strán. Tak vzniklo viacero
..... podnetných návrhov, ktoré smerovali k oživeniu slovenského hospodárstva.
..... Zamerali sa na otázku správneho rozmiestnenia priemyslu, na efektívne využitie
..... domácich prírodných zdrojov (osobitne vodnej energie), rozvoj cestovného ruchu,
..... plánovanie verejných prác, budovanie infraštruktúry. NÁRUS nemal dostatočné
..... možnosti na realizáciu svojich plánov. Jeho projekty sa mohli presadiť iba
..... koordinovaným úsilím vládnych celoštátnych strán, presnejšie ich slovenských
..... pobočiek, no práve toto úsilie chýbalo. Napriek tomu bol NÁRUS dôležitou
..... skúsenosťou, ktorá jednoznačne ukázala potrebu spoločného postupu vo
..... všeobecne prospešnej veci. NÁRUS dospel k názoru o nevyhnutnosti premyslenej
..... a plánovanej industrializácie Slovenska. Od polovice 30. rokov si prakticky všetky
..... významnejšie politické strany pôsobiace na Slovensku osvojili požiadavku
..... industrializácie Slovenska.
.....
.....
.....
.....

V januári 1933, keď veľká hospodárska kríza v ČSR vrcholila. Východisko sa hľadalo aj v prijatí zmocňovacieho zákona, ktorý stanovil, že vláda môže robiť niektoré opatrenia bez súhlasu parlamentu. Zmocnenie vlády malo byť obmedzené na čas trvania mimoriadnych hospodárskych pomerov, pre prípady naliehavej nutnosti a na upravovanie hospodárskych vecí. Zmocnenie sa však ďalšími zákonmi rozšírilo na zjednodušenie a racionalizáciu verejnej správy a na organizáciu polície. Zmocňovacie zákonodarstvo sa tak postupne udomácňovalo v praktickom politickom živote. Vládne strany volali po vláde silnej ruky a bežne sa písalo o autoritatívnej demokracii.

V veľká hospodárska kríza ustúpila v roku 1936. Jej prekonanie na Slovensku sa podarilo aj vďaka väčšej aktivite štátu a veľkorysejšej investičnej politike v súvislosti s obavami z vonkajšieho ohrozenia ČSR nacistickým Nemeckom. Zakladali sa niektoré nové veľké podniky, orientované najmä na zbrojársku výrobu. Škodove závody začali budovať zbrojovku v Dubnici nad Váhom a rozšírila sa výroba zbrojovky v Považskej Bystrici, vznikli chemické závody Handlovej a Novákoch. Práve vďaka konjunktúre pri budovaní nových podnikov v druhej polovici 30. rokov dosiahla priemyselná výroba na Slovensku stav s pred prvej svetovej vojny.

~~~~~  
Prof. Mária Tonková, Prof. Róbert Letz, Prof. Anna Bocková  
~~~~~

References:

SLOVENSKO > CHAPTER 8 > page 2 / 2 > 1929 01 January Svetová hospodárska kríza na Slovensku